

TIIVISTELMÄ

Toimikunnan tehtävä ja työn lähtökohdat

Oikeusministeriö asetti 8.11.2017 saamelaiskäräjistä annetun lain muutosta valmistelevan toimikunnan, jonka toimikausi, sittemmin jatkettuna päättyi 30.8.2018. Asettamispäätöksen mukaan nykyisen lain säännökset ovat osittain vanhentuneita ja säännösten toimivuudessa on havaittu ongelmia. Toimikunnan työn tukemiseksi sekä oikea-aikaisen tiedonkulun varmistamiseksi oikeusministeriö asetti myös parlamentaarisen seurantaryhmän, johon kutsuttiin kaikkien eduskuntaryhmien sekä saamelaiskäräjien edustus.

Toimikunnan tehtävänä on ollut valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Asettamispäätöksen mukaisesti toimikunnan työn perustana ovat olleet perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä YK:n alkuperäiskansojen oikeuksien julistus. Lisäksi toimikunta on asettamispäätöksen mukaisesti ottanut huomioon myös parafoidun Pohjoismaisen saamelaissopimuksen sekä itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169 –sopimus).

Saamelaisten asema perustuslain mukaan

Saamelaisten asema alkuperäiskansana on tunnustettu Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentissa. Sen mukaan saamelaisilla on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännöksen esitöissä (HE 309/1993 vp) tuodaan esille saamelaisten asema maan ainoana alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen. Esitöiden mukaan säännös ei rajoitu pelkästään vähemmistöjen kielellisten oikeuksien turvaamiseen, vaan ulottuu laajemmin turvaamaan vähemmistöjen kulttuurimuotoja. Siten esimerkiksi säännöksen turvaamaan saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, kalastus ja metsästys (esim. PeVL 3/1990 vp, PeVL 8/1993 vp).

Edelleen perustuslain esitöissä todetaan, että yhdessä perustuslain 16 a §:n 1 momentin kanssa (nykyinen 22 §) 17 §:n 3 momentin säännös velvoittaa julkista valtaa sallimaan ja tukemaan siinä tarkoitettujen ryhmien oman kielen ja kulttuurin kehittämistä. Esitöiden mukaan säännös tarjoaa valtiosääntöisen perustan myös siinä tarkoitettujen ryhmien elinolosuhteiden kehittämiseksi niiden omaa kulttuuriperinnettä kunnioittaen. Toisaalta säännös ei merkitse siinä tarkoitettujen ryhmien oikeutta omaan kulttuuriinsa vedoten poiketa suomalaisen oikeusjärjestyksen asettamista säännöistä.

Perustuslain 121 §:n 4 momentti turvaa saamelaisille oikeuden omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevaan itsehallintoon saamelaisten kotiseutualueella sen mukaan kuin lailla säädetään. Säännöksen esitöissä (HE 248/1994 vp) todetaan, että saamelaisten itsehallinnollista asemaa pyritään ehdotuksen mukaan turvaamaan ottaen huomioon saamelaisten asema alkuperäiskansana. Kulttuurikäsitemallin esitöiden (PeVM 17/1994 vp) mukaan ymmärtää perusoikeusuudistuksen (HE 309/1993 vp) tapaan laajasti. Saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvat siten myös saamelaisten perinteiset elinkeinot. Tästä itsehallinnosta ja siihen kuuluvista tehtävistä on säädetty saamelaiskäräjistä annetussa laissa (974/1995, saamelaiskäräjälaki). Perustuslaillista toimeksiantoa toteuttaa myös saamen kielilaki (1086/2003).

Kansainvälisen oikeuden kehitysnäkymiä

Alkuperäiskansoja koskeva kansainvälinen oikeus on kehittynyt saamelaiskäräjälain voimaantulon jälkeen. Vuonna 2007 hyväksytty YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus on vaikuttanut ihmisoikeuksia valvovien toimielinten kannanottoihin, jotka painottavat yhä enemmän alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta ja oikeuksien kollektiivista luonnetta. Vaikka julistus ei luonteeltaan ole oikeudellisesti sitova, se toisaalta ilmentää jo olemassa olevia ja hyväksytyjä kansainvälisen oikeuden normeja ja periaatteita. Siten julistuksella on myös oikeudellista merkitystä ja se on vaikuttanut kansainvälisen oikeuden ja ihmisoikeussopimusten tulkintojen kehittymiseen. YK:n jäsenvaltiot, alkuperäiskansojen ja kansalaisyhteiskunnan edustajat hyväksyivät syksyllä 2014 alkuperäiskansojen oikeuksien edistämistä käsittelevän loppuasiakirjan YK:n ensimmäisessä korkean tason alkuperäiskansojen maailmankonferenssissa. Loppuasiakirja vahvistaa valtioiden aikaisemmin antamaa sitoumusta alkuperäiskansojen asemasta ja oikeuksien kunnioittamisesta ja se toimii myös tulevien vuosien tiekarttana alkuperäiskansojen oikeuksien täytäntöönpanossa.

Kansainvälisessä oikeudessa ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitovaa alkuperäiskansamääritelmää. Yleisesti käytetty määrittely sisältää sekä yksilön itseidentifikaation että ryhmähyväksynnän kriteerit. YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan julistuksen 9 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla ja niihin kuuluvilla yksilöillä on oikeus kuulua alkuperäisyhteisöön tai – kansakuntaan kyseisen yhteisön tai kansakunnan perinteiden tai tapojen mukaan. Tämän oikeuden käyttämisestä ei saa seurata minkäänlaista syrjintää. Julistuksen 33 artiklan mukaan alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. Edelleen alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen.

YK:n kaikkinaisen syrjinnän vastainen komitea on vuonna 2017 käsitellessään Suomen 23. määräaikaisraporttia kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanosta viitannut alkuperäiskansojen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen nro 23 (1997) ja toistanut Suomelle jo aiemmin vuonna 2012 antamansa suosituksen äänioikeudesta saamelaiskäräjävaaleissa. Suosituksen mukaan sopimusvaltion olisi määriteltävä, kenellä on äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa, annettava asianmukainen painoarvo saamelaisten itsemääräämisoikeudelle, joka liittyy heidän asemaansa Suomessa, heidän oikeudelleen määrätä omasta jäsenyydestään ja oikeudelleen siihen, ettei heitä pakkosulauteta. Suomeen kohdistuvissa kansainvälisissä ihmisoikeustarkasteluissa saamelaisasiat ovat olleet eniten huomioituja kysymyksiä.

YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus, SopS 7-8/1976) täytäntöönpanoa seuraava ihmisoikeuskomitea on luonut soveltamiskäytäntöä alkuperäiskansojen oikeuksista tulkitsemalla yleissopimuksen 27 artiklaa. Lisäksi komitea on soveltanut sopimuksen 1 artiklaa, joka koskee kansojen itsemääräämisoikeutta, myös alkuperäiskansoihin. Saamelaisten oikeuksien kannalta merkityksellinen on myös Euroopan neuvoston alueellisia tai vähemmistökieliä koskeva eurooppalainen peruskirja (SopS 23/1998), jonka ratifiointin yhteydessä saamen kieli on määritelty vähemmistökieleksi. Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevaa puiteyleissopimusta (SopS 1 ja 2/1998) sovelletaan myös saamelaisiin alkuperäiskansana ja kansallisena vähemmistönä. Suomi ei toistaiseksi ole ratifioinut ILO 169 –sopimusta.

Yhteenvedona kansainvälisen oikeuden kehityslinjoista voidaan todeta, että alkuperäiskansaoikeuksilla pyritään turvaamaan alkuperäiskansan kulttuurin säilyminen ja kehittyminen alkuperäiskansan itsensä toivomalla tavalla. Tämän lisäksi alkuperäiskansan jäseniä koskevat yksilöinä yleiset ihmisoikeudet. Alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeuden kehittymisen myötä ihmisoikeuksia valvovien toimielinten kannanotot ovat painottaneet myös enemmän ryhmän oikeuksia. YK:n alkuperäiskansajulistuksen hyväksymisen jälkeen on korostettu myös vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatetta.

Pohjoismainen saamelais sopimus ja yhteistyö

Pohjoismaista saamelais sopimusta koskeva neuvottelutulos saavutettiin syksyllä 2016, ja sopimus parafoitiin tammikuussa 2017. Sopimuksesta neuvoteltiin Norjan, Ruotsin ja Suomen hallitusten sekä kolmen valtion saamelaiskäräjien välillä. Sopimuksen keskeinen merkitys on siinä, että se mahdollistaa jatkossa paremman yhteistyön erityisesti saamen kielen ja kulttuurin säilymisedellytysten turvaamiseksi. Sopimus sisältää yhteispohjoismaisen määräyksen saamelaiskäräjien äänestysluettelosta, joka perustuu pitkälti Norjan voimassa olevaan lainsäädäntöön. Pohjoismainen sopimus ei toisi mukanaan uusia oikeuksia esimerkiksi suhteessa maankäyttöön tai elinkeinoihin. Saamelaiskäräjät Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa ovat ilmoittaneet tulevansa esittämään joitakin muutosehdotuksia sopimukseen.

Vertailtaessa kehitystä muissa pohjoismaissa, on muistettava Suomessa nimenomaan perustuslain turvaavan saamelaisille omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon ja toisaalta alkuperäiskansana oikeuden ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Se antaa Suomessa muita pohjoismaita vahvemmat puitteet lainuudistuksille ja myös saamelaisten itsehallinnon kehittämiseksi.

Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa kieleen ja kulttuuriin sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Näiden tehtävien edistäminen ja saamelaiskäräjien toimielinten toimintaedellytyksistä huolehtiminen ovat osa lainuudistustyötä. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Siten perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen vaatii julkiselta vallalta myös aktiivisia toimenpiteitä (HE 309/1993 vp).

Asiantuntijoiden kuuleminen

Toimikunnan käytettävissä ollut laaja aineisto sekä eri tahojen ja asiantuntijoiden kuuleminen ovat antaneet taustaa toimikunnan työlle. Toimikunta on kuullut saamelaisten edustajia, eri tahoja ja yhdistyksiä, kotiseutualueen kuntia ja valtion viranomaisista Metsähallitusta. Aineistona on ollut myös valtioneuvoston kanslian TEAS-tutkimusrahoilla 2017 julkaistu laaja alkuperäiskansaoikeuksiin painottuva tutkimus. Lisäksi on kuultu toimikunnan jäsenten nimeämiä asiantuntijoita. Toimikunnalle on lähetetty sukuseurojen ja yksittäisten henkilöiden kannanottoja.

YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismin (EMRIP) vierailu ja neuvoa-antavat kommentit

YK:n alkuperäiskansa-asioiden asiantuntijamekanismi (EMRIP) vieraili Suomessa helmikuussa 2018. Toimikunta on järjestänyt kuulemistilaisuuden EMRIP:n kanssa. EMRIP on YK:n ihmisoikeusneuvoston

alainen neuvoo-antava elin, joka voi ihmisoikeusneuvoston päätöslauselmalla 33/25 laajennetun mandaattinsa nojalla antaa teknistä tukea muun muassa kansallisen lainsäädännön ja politiikan kehittämisessä alkuperäiskansojen oikeuksien edistämiseksi sekä edesauttaa vuoropuhelua jäsenvaltioiden, alkuperäiskansojen tai yksityissektorin pyynnöstä ja edellyttäen, että vuoropuhelun aloittaminen on hyväksyttävissä kaikille osapuolille. Vierailu oli EMRIP:n ensimmäinen uudistetun mandaatin alaisuudessa. Saamelaiskäräjät oli tehnyt EMRIP:lle aloitteen vierailusta. EMRIP keskittyi vierailunsa aikana saamelaiskäräjälain uudistukseen ja erityisesti lain 3 ja 9 §:iin. Vierailun pohjalta EMRIP laati lyhyen muistion (neuvoo-antavat kommentit), jonka tavoitteena on helpottaa kansallista keskustelua. Toimikunta on työssään hyödyntänyt EMRIP:n laatimia neuvoo-antavia kommentteja. Lisäksi EMRIP:n heinäkuun istunnossa 2018 on vuoropuhelu maavierailuista ja yhteistyöstä, johon myös Suomen hallituksen ja saamelaiskäräjien edustaja tulee osallistumaan.

Toimikunnan työn keskittyminen saamelaiskäräjälain tarpeellisiin muutoksiin

Toimeksiannon suorittamiseksi on ollut olennaista keskittyä perustuslain 121 §:n 4 momentin tarkoittamin tavoin saamelaisten omaa kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon kehittämiseen. Siten, vaikka saamelaiskäräjälaki sisältää keskeiset säännökset tämän perustuslaissa turvatun itsehallinnon järjestämisestä, myös vaalijärjestelmästä ja saamelaiskäräjien tehtävistä, tässä laissa ei ratkaista saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksia, kielen, kulttuurin ja perinteisten elinkeinojen kehitystä. Itsemääräämisoikeus huomioon ottaen saamelaiskulttuurin rajoista on tuskin mahdollistakaan säätää tällaisessa hallintolaissa.

Saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä, rajojen muotoutuessa samalla myös itsemääräämisoikeuden pohjalta. Tosin lain nykyiseen määritelmään ”saamelainen”, näin otsikoituna, on saatettu liittää maankäyttöä ja -omistusta sekä elinkeinojen harjoittamista koskevia odotuksia. Tämä on aiheuttanut ristiriitoja ja vaikeuttanut lainuudistuksia. Näiden kysymysten ratkaiseminen on sinänsä tärkeitä niin saamelaisten kuin kotiseutualueen muidenkin asukkaiden ja koko Suomen kannalta. Niiden selvittämistä ei kuitenkaan voida kytkeä nyt valmisteltaviin, saamelaiskäräjälakiin valmisteltaviin hallinnollisiin muutoksiin, vaan siihen on erikseen löydettävä valtiosäännön puitteissa uusi julkisoikeudellinen lähestymistapa, jolloin voidaan välttää yksityisiin omistusoikeuksiin ja selvittämisvaikeuksiin ja kiistoihin helposti johtavat ratkaisumallit. Toimikunta kiinnittää tällaisen selvityksen tarpeellisuuteen huomiota, pyrkien samalla näin omassa työssään selkeyttämään nyt kysymyksessä olevien saamelaiskäräjälain muutosten erillisyyttä muista myöhemmistä tutkimus- ja lainvalmisteluhankkeista.

Edellisen esityksen (HE 167/2014 vp) käyttäminen valmistelussa

Perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi toimikunnan työn perustaksi on tarkoituksenmukaisilta osin otettu aikaisempi hallituksen esitys saamelaiskäräjälain uudistamisesta (HE 167/2014 vp), joka laadittiin oikeusministeriön vuonna 2012 asettaman työryhmän mietinnön (55/2013) pohjalta. Esitys käsiteltiin eduskunnassa syysistuntokaudella 2014, mutta hallitus peruutti esityksensä maaliskuussa 2015. Nyt valmistellussa esityksessä on huomioitu perustuslakivaliokunnan vuonna 2014 esittämät näkemykset tästä esityksestä (PeVM 12/2014 vp).

Perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä tuonut esiin, että kun kyse on esityksestä, joka liittyy kiinteästi saamelaiden omaan kieleen ja kulttuuriin, saamelaiskäräjien edustus lainvalmistelussa tulee varmistaa alusta lähtien (PeVL 21/2007 vp ja PeVL 40/2009 vp). Saamelaiskäräjät onkin ollut edustettuna nyt saamelaiskäräjälain muutosta valmistelevalle toimikunnan työssä.

Toimikunnan on asettamispäätöksessään myös edellytetty pääsevän yksimielisyyteen esityksensä sisällöstä. Esitys annetaan hallituksen esityksen muodossa. Tarkoituksena alun perin oli, että saamelaiskäräjälain muutokset tulisivat voimaan ennen vuoden 2019 saamelaiskäräjävaaleja. Esitystä ei ole sidottu muihin vireillä oleviin hankkeisiin, kuten ILO 169 –sopimuksen ratifiointiin, vaan kysymys on nyt pelkästään saamelaiden itsehallintoelintä, saamelaiskäräjiä koskevaan lakiin tarvittavista muutoksista.

Keskeiset ehdotukset

Toimikunnan esityksen tavoitteena on saamelaiskäräjälain osittain vanhentuneiden säännösten uudistaminen ja niiden toimivuudessa havaittujen ongelmien poistaminen. Esityksen lähtökohtana on, että saamelaiskäräjälakiin sisältyvät perussäännökset perustuslain 121 §:n 4 momentissa turvatusta saamelaiden itsehallinnosta, toimivasta vaalijärjestelmästä sekä saamelaiskäräjien tehtävistä.

Keskeinen ehdotus on lain nykyisen saamelaisen määritelmän sijasta selvemmin säätää, että tässä laissa kysymys on oikeudesta äänestää saamelaiskäräjävaaleissa toisin sanoen oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon eikä saamelaisille muutoin perustuslain mukaan alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä. Niistä on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä, minkä kehityksen seuranta on puolestaan keskeisiä saamelaiskäräjien tehtäviä.

Vaaliluetteloon liittyviä menettelysäännöksiä uudistettaessa korostetaan lisäksi saamelaiskäräjien asemaa ja edellytyksiä ylläpitää ja kehittää saamen kieliä ja kulttuuria. Samoin uudistetaan nykyistä säännöstä neuvotteluelvelvoitteesta yhteistoimintavelvoitteen suuntaan. Edelleen ehdotetaan saamelaiskäräjien ja sen valitsemien toimielinten kokoonpanoon muutoksia. Vaalijärjestelmän toimivuuteen liittyneiden ongelmien poistamiseksi esitetään muutoksia vaalilautakunnan kokoonpanoon ja menettelyyn sekä uudistetaan vaaliluetteloon tehtyjä merkintöjä koskeva oikaisumenettely, perustamalla erillinen oikaisulautakunta ja selkeyttämällä muutoksenhakua sen päätöksistä.

Ottaen huomioon tarve varautua äänioikeuden selkeyttämistä sekä vaalilautakuntaa ja oikaisulautakunnan asettamista koskevien uudistusten toteuttamiseen, seuraavat saamelaiskäräjävaalit esitetään pidettäväksi vuonna 2020.

Äänioikeus saamelaiskäräjien vaaleissa

Saamelaiskäräjälain 1 §:n mukaisesti saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät. Järjestelmän selkeyttämiseksi esitetään jo lain alkuun lisättäväksi, että oikeus äänestää saamelaiskäräjien vaaleissa on vaaliluetteloon merkityillä saamelaisilla. Oikeudesta tulla merkityksi vaaliluetteloon säädettäisiin lain 3 §:ssä, jossa kysymys on nimenomaan äänioikeudesta saamelaiskäräjien vaaleissa, ei siitä, ketä on pidettävä ylipäänsä saamelaisena. Kaikki saamelaisina itseään pitävät eivät halua äänestää tai hakeutua vaaliluetteloon. Henkilön merkitsemisellä vaaliluetteloon ei olisi muita vaikutuksia saamelaisille muutoin perustuslain mukaan alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä.

Äänioikeutta koskevan säännöksen otsikkona olisi oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon. Merkintä edellyttäisi nykyiseen tapaan suostumusta hakeutua vaaliluetteloon. Säännös sisältäisi voimassa olevan lain tapaan subjektiivisen suostumuksen ohella objektiiviset kriteerit. Äänioikeuden varsinaisia, lakisääteisiä edellytyksiä olisivat sitten, että henkilö itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan, isovanhemmistaan tai isoisovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään tai että ainakin toinen hänen vanhemmistaan on merkitty tai on ollut merkittynä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa. Ehdotettu säännös vastaa pitkälti Ruotsissa ja Norjassa voimassa olevia vastaavia säännöksiä, eli lopputuloksena olisi yhteispohjoismaiset kriteerit hakeutumislle saamelaiskäräjien vaaliluetteloon, ovathan saamelaiset yksi kansa neljässä valtiossa. Säännös vastaa pitkälti myös parafoidun pohjoismaisen saamelaissopimuksen määräystä saamelaiskäräjien äänestysluettelosta.

Lisäksi edellytetään, että laissa säädetyt ikää, kansallisuutta ja väestökirjanpitoa koskevat äänioikeuden muut vaatimukset täyttyvät.

Saamelaiskäräjien asema ja tehtävät

Saamelaiskäräjien tehtävänä on nykyisen lainkohdan mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tähän lisättäisiin myös tehtävä edistää saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumista. Tehtäviinsä kuuluvissa asioissa saamelaiskäräjät voi nykyisinkin tehdä viranomaisille aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja, kehittää ja hallinnoida saamelaiskulttuuria sekä myöntää rahoitusta. Saamelaiskäräjät vahvistaa toimintaansa varten työjärjestyksen sekä asettaa saamelaiskäräjävaaleja varten vaalilautakunnan.

Nykyisin saamelaiskäräjät antaa vuosittaisen kertomuksensa valtioneuvostolle. Kertomuksen antaminen eduskunnalle korostaisi saamelaiskäräjien asemaa ja itsehallinnon merkitystä. Perustuslakivaliokunnan aikaisemman esityksen (HE 167/2014 vp) yhteydessä ilmaiseman kannan mukaan suoraan eduskunnalle annettava kertomus tarjoaa nykyistä paremmat mahdollisuudet eduskunnalle seurata ja arvioida keskitetysti saamelaisia koskevien asioiden tilaa ja kehitystä.

Neuvotteluelvoitteen kehittäminen yhteistoiminnan suuntaan

Nykyistä säännöstä neuvotteluelvoitteesta, jonka mukaisesti viranomaiset neuvottelevat saamelaiskäräjien kanssa laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä, jotka voivat vaikuttaa erityisellä tavalla saamelaisten asemaan alkuperäiskansana, uudistetaan yhteistoiminta ja –neuvotteluelvoitteeksi. Samalla ilmaistaan pyrkimys yhteisymmärrykseen ja suostumuksen saavuttamiseen. Se ei kuitenkaan tarkoita veto-oikeutta. Näihin neuvottelujen kohteena oleviin toimenpiteisiin sisällytettäisiin nykyisin mukainen luettelo perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 13/2014 vp) edellytetyin tavoin.

Käydyistä neuvotteluista olisi laadittava pöytäkirja. Säännöstä täydennettäisiin myös siten, että viranomaisten ja muiden julkisia hallintotehtäviä hoitavien olisi 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä suunnitellessaan ja toteuttaessaan pyrittävä huolehtimaan siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoiteta kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheutu huomattavaa haittaa ja että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana voidaan turvata ja edistää.

Vaalisäännösten sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmän selkeyttäminen

Esityksessä pyritään selkeyttämään nykyisiä vaalisäännöksiä sekä oikaisu- ja muutoksenhakujärjestelmää. Vaalilautakunta asetettaisiin jatkossa heti saamelaiskäräjien vaalikauden alussa ja vaaliluetteloon

hakeutumiseen liittyviä määräaikoja aikaistettaisiin. Näillä muutoksilla pyritään varmistamaan, että hakemusten käsittelyyn ja mahdolliseen muutoksenhakuun jäisi riittävästi aikaa.

Ehdotuksen mukaan asetettaisiin jatkossa myös oikaisulautakunta, jossa olisi lainoppinut puheenjohtaja ja kolme jäsentä. Avoimuuden ja yleisen luottamuksen lisäämiseksi menettelyssä edellytyksenä olisi, että lautakunta on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Oikaisulautakunta käsitelisi vaaliluettelon merkitsemistä koskevat oikaisuvaatimukset. Muutoksenhaku oikaisulautakunnan päätöksestä tehtäisiin korkeimmalle hallinto-oikeudelle, jolla olisi näin ensi asteen oikeusturvan vahvistamisen jälkeen nykyistä paremmat edellytykset keskittyä laissa säädettyjen äänioikeuden kriteereiden noudattamisen takaamiseen ja syrjinnän ehkäisemiseen.